

Psychodiagnostika osobnosti

2.

Téma:

Úvod do psychologie osobnosti.

Dimenze osobnosti.

Teorie osobnosti.

Literatura:

Ivana Šnýdrová. *Psychodiagnostika*. Praha: Grada Publishing, 2008.

Marie Vágnerová. *Psychologie osobnosti*. Praha: Karolinum, 2010.

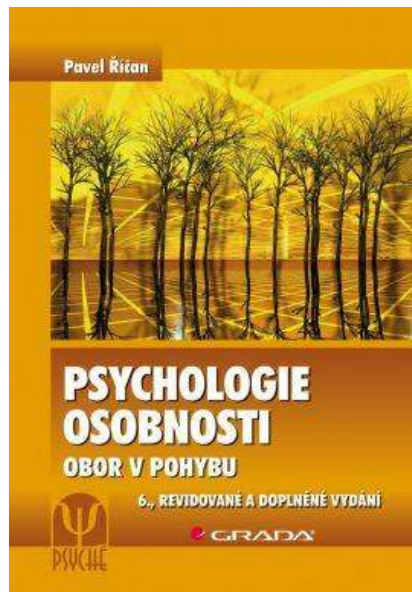
Karel Říčan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Gfrada Publishing, 2010.

1. Osobnost	11
2. Biologický základ osobnosti	17
3. Sociální a kulturní determinace osobnosti	23
4. Struktura osobnosti.	33
4.1 Schopnosti	33
4.2 Rysy osobnosti	51
4.3 Charakter	57
4.4 Temperament.	60
5. Disharmonický vývoj osobnosti	71
6. Diagnostický proces	83
7. Psychodiagnostická metoda	87
7.1 Klinické metody	88
7.1.1 Anamnéza	88
7.1.2 Pozorování	96
7.1.3 Rozhovor	103
7.1.4 Analýza výkonů a výtvorů.	111
7.2 Testové metody	112
7.2.1 Klasifikace testových metod	119
7.2.2 Projektivní metody v psychodiagnostice.	121
7.2.3 Příklady nepoužívanějších testů (Svoboda, 1999). .	123
8. Diferenciální diagnostika	127

Marie Vágnerová
Psychologie osobnosti

Kdo nebo co je OSOBNOST?

- Laické chápání výrazů „osobnost“ a „osoba“
- Jak se lidé popisují?
- Znáte nějakou psychologickou typologii osobnosti?
- Jaká je Vaše osobní typologie lidí?

Podněty k zamyšlení:

- Jak byste se sami popsali?
- Vyberte si jednu ze stávajících teorií osobnosti, která je Vám blízká a seznamte se s ní blíže.
- Jak byste se popsali v kategoriích této teorie?
- Najděte definici psychologie, se kterou se můžete ztotožnit. Pokud se Vám to nepodaří, pak zkuste definovat osobnost sami (je možné upravit nebo kombinovat známé definice).

Osobnost je bio-psycho-sociální-spirituální systém charakterizovaný:

- STRUKTUROU = složky, z nichž se osobnost skládá a jejich vzájemné vztahy
- DYNAMIKOU = síly aktivizující prožívání a chování člověka
- VÝVOJEM = vertikální charakteristika osobnosti = ontogenetický vývoj prožívání a chování v čase (od 3. let)

Determinanty osobnosti:

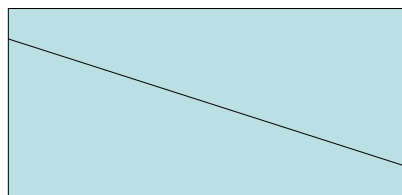
● Biologické

- Dědičnost
- Funkce nervového systému
- Fungování endokrinního systému
- Fyziologické potřeby a úroveň jejich uspokojení
- Aktuální fyzický stav organismu

● Sociokulturní

- Výchova
- Sociální prostředí, role, normy

Ontogenetický model:

Determinanty osobnosti	BIOLOGICKÉ	X	SOCIÁLNÍ
		15 LET	
	TEMPERAMENT	X	CHARAKTER

HORIZONTÁLNÍ struktura osobnosti:

- **Fyziognomie (stavba těla)**
- **Temperament**
- **Emocionalita**
- **Schopnosti**
- **Motivace**
- **Charakter**
- **Jáství**
- **Životní dráha**

FYZIOGNOMIE

E. Kretschmer – 1921

KONSTITUČNÍ TYPOLOGIE – psychofyzické typy

= vztah mezi stavbou těla, temperamentem a charakterem

- **Astenický typ – leptosom, schizothymní ch.**
- **Pyknický typ – cyklothymní charakter**
- **Atletický typ – ixothym, viskózní charakter**

TEMPERAMENT

HIPPOKRATES – 5. stol. před n. l.

GALÉNOS

- Sangvinik
- Flegmatik
- Melancholik
- Cholerik

TYPOLOGIE

C. G. JUNG – 1921

Extraverze X Introverze

4. Psychické funkce

- myšlení
- citění
- vnímání
- intuice

TYPOLOGIE

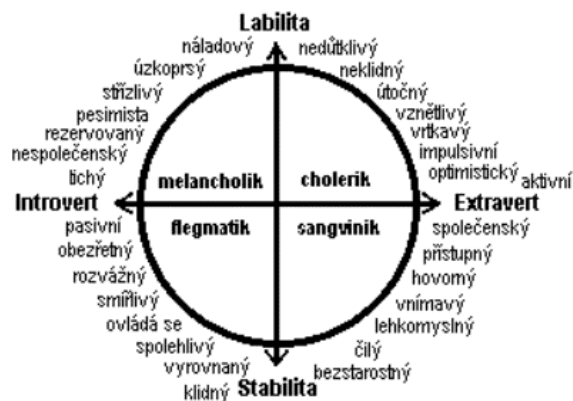
EYSENK - 1947

Extraverze X Introverze

Stabilita X Labilita

odolnost X neuroticismus, úzkost,
deprese, náladovost
psychosomatické obtíže

Eysenckovo typologické schéma

EMOCE (někdy brány pouze jako projev
temperamentu nebo doprovod motivace)

- **Smyslová stimulace**
- **Uspokojování potřeb (libost x nelibost)**
- **Nálady**

CITY:

- **Vztažené k sobě**
- **Vztažené ke druhým**
- **Intelektové, etické, estetické**

EMOČNÍ VLASTNOSTI:

- **emoční stabilita X labilita**
- **nepřítomnost X prožívání úzkosti a deprese**
- **sebedůvěra X pocity méněcennosti**
- **racionální kontrola emocí X její absence**
- **důvěra X nedůvěra**

MOTIVACE

Motivy = faktory, které aktivizují lidské chování, zaměřují je na určitý cíl, udržují jednání až do uspokojení určité potřeby

= určují **směr, intenzitu a délku trvání činnosti**

= vnitřní síla, která aktivizuje

X

MOTIVACE = celý proces

ZDROJE MOTIVŮ:

- potřeby
- návyky
- emoce
- zájmy
- hodnoty
- ideály

TYPY LIDÍ PODLE HODNOT:

- **Teoretický typ**
- **Ekonomický typ**
- **Náboženský typ**
- **Estetický typ**
- **Sociální typ**
- **Politický typ**
- **Technický typ**

VÝKONOVÉ SCHOPNOSTI

**OBEČNÉ = inteligence (abstraktní,
praktická, sociální, emoční)**

SPECIFICKÉ = nadání, dovednosti

Schopnosti:

- vnímání
- pozornost
- vědomí
- představivost
- paměť
- myšlení
- kreativita

CHARAKTER:

- rozhodnost
- samostatnost
- vytrvalost
- cílevědomost
- adaptibilita
- expresivita

**Teorie psychologie osobnosti
využívané nejčastěji
v rámci pedagogického poradenství:**

- **psychodynamické**
- **behavioristické**
- **kognitivní**
- **kognitivně behaviorální**
- **humanistické**

**Psychodynamicky orientované teorie
osobnosti:**

- Základem je hlubinná psychologie a psychoanalýza.
- Důraz na význam nevědomí. 3-vrstevný model osobnosti S. Freuda (ID, EGO, SUPEREGO)
- Významný je raný vývoj, zvládnutí jednotlivých vývojových stádií a ovlivnění sociálním prostředím (Alfred Adler, Erik Erikson).

Sigmund Freud (1856 – 1939)

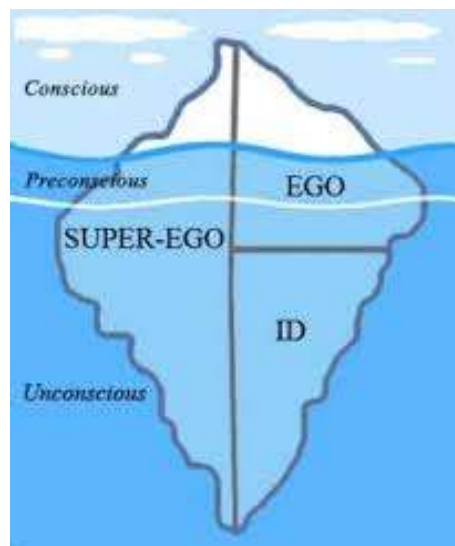
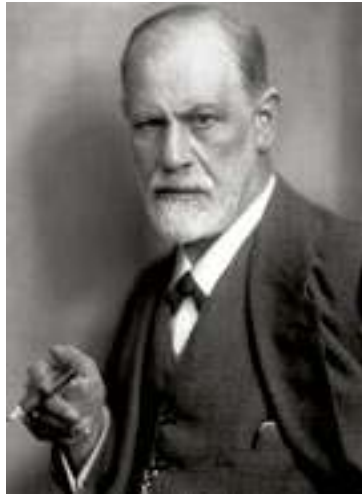

Table 1.1: Freud's stages of psychosexual development

Name	Age	Principal task
Oral stage	Birth – 18 months	Weaning
Anal stage	18 months – 3-4 years	Toilet-training
Phallic stage	3-4 years – 5-7 years	Sexual identity
Latent stage	5-7 years – puberty	Learning
Genital stage	From puberty on	Genital intercourse

Stádium	Věk	Zdroje konfliktu	Některé vlastnosti dospělých jedinců, jejichž vývoj v dětství byl zastaven na daném stádiu
Orální	0-1	Odvěkání od kojení	Orální projevy, kouření, přejídání, pasivita a nadváha
Anální	2-3	Hygienické návyky	Uspořádanost, šetrnost, tvrdohlavost
Falické	4-5	Oidipální komplex	Samolibost, lehká myslivost, paličatost
Latence	6-12	Vývoj obranných mechanismů	Žádná: v tomto období neexistují fixace
Genitální	13-18	Dospělá sexuální intimita	Jedinci, kteří úspěšně integrovali předchozí stádium, projevují zájem o ostatní lidi a zralou sexualitu

ALFRED ADLER

1870-1937

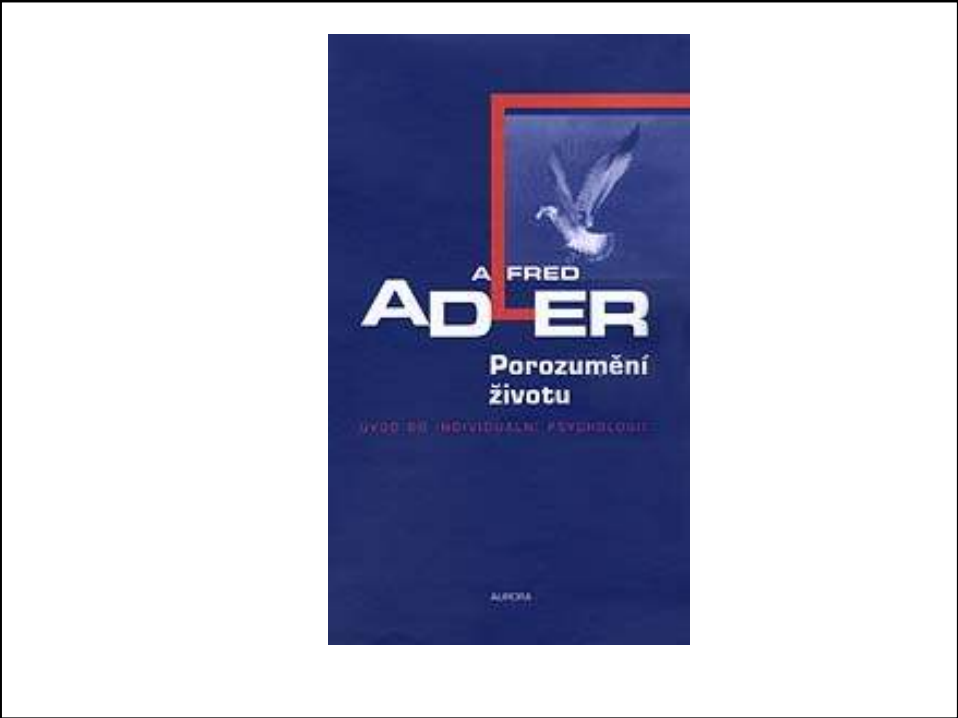
Individuální psychologie

Hlavní body Adlerovy teorie

- **Usilování a nadřazenost**
 - ✓ každý člověk usiluje o překonání pocitů méněcennosti zakotvených v dětství a o dosažení nadřazenosti
- **Společenský důraz**
 - ✓ usilování o nadřazenost – prospěšné jedinci tehdy, když je sociálně zaměřeno (činy, které prospívají všem lidem)
 - ✓ sebestředné, antisociální usilování o nadřazenost – **regresivní** (zdroj deviací a charakterových selhání)
- **Cílevědomost**
 - ✓ důležité prvky individuální psych. – **volba cílů**
 - ✓ k porozumění chování člověka musíme znát **cíle**, které si zvolil

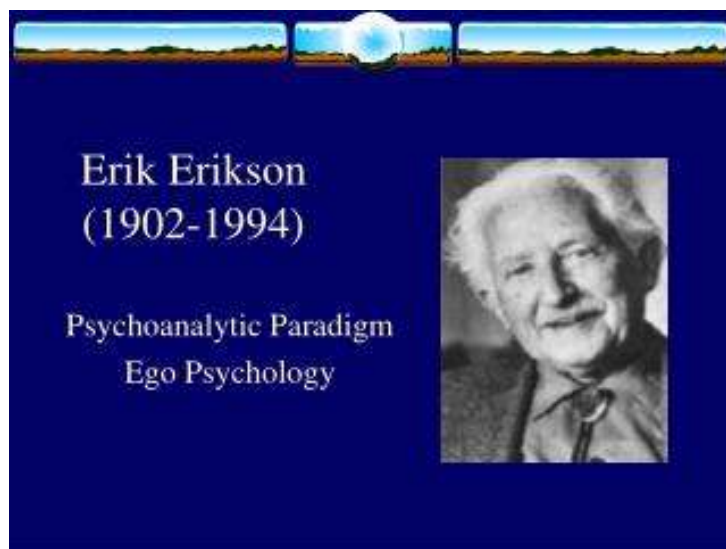
Individuální psychologie

- **Usilování o nadřazenost**
 - ✓ úsilí proměnit situaci nedostatku za **situaci dostatku**
 - ✓ **zdravá podoba** – růst, seberealizace
 - ✓ **nezdravá podoba**, sobecké usilování o nadřazenost – regresivní projevy – antisociální chování, poruchy, přecitlivělost, nesnášenlivost (např. rozmazlené dítě)
- **rozmazlené dítě** – v dospělosti –
pocit, že jim ostatní křivdí, špatně se k nim chovají, chtějí mít splněny všechny požadavky, projevují nepřátelství, tyranizují druhé lidi
- **zanedbávané, nechtěné dítě** –
nenaučily se spolupráci, nezakusily lásku, vnímají život negativně, nedůvěřují nikomu, ani samy sobě, jsou podezíravé

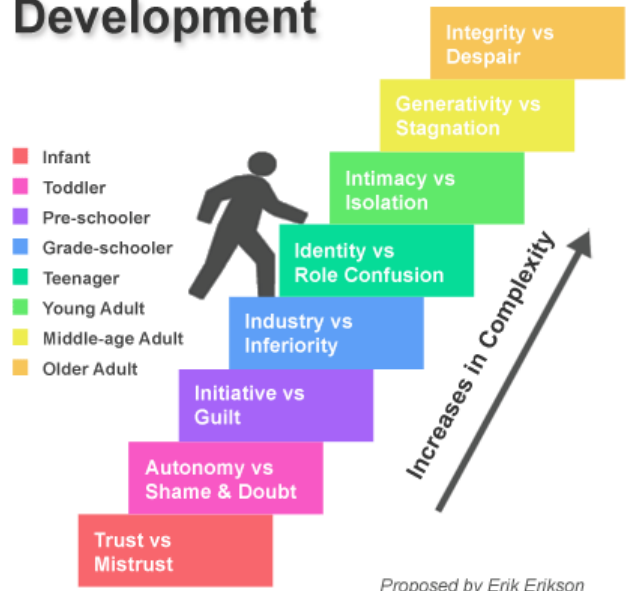

Carl Gustav Jung (1875 – 1961)

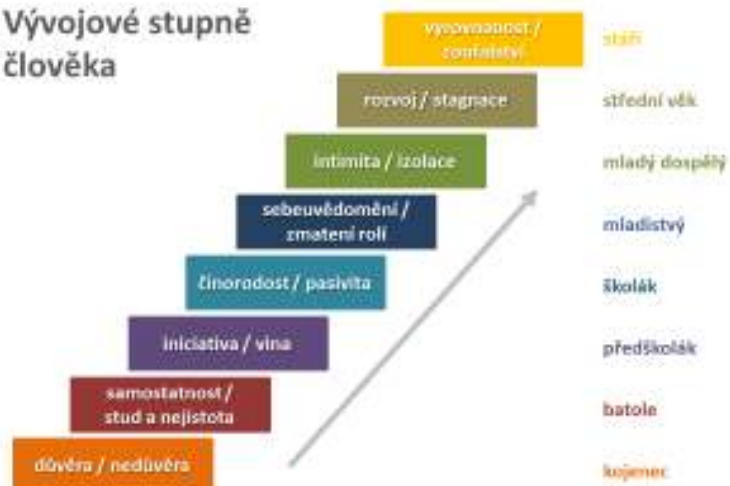

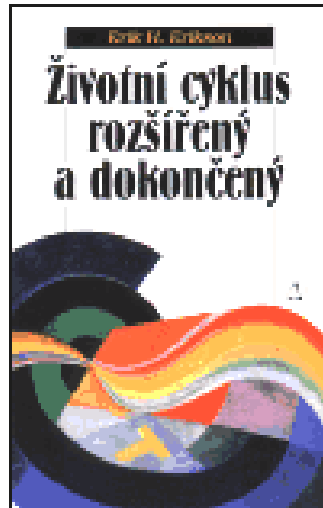

Stages of Psychosocial Development

Vývojové stupně člověka

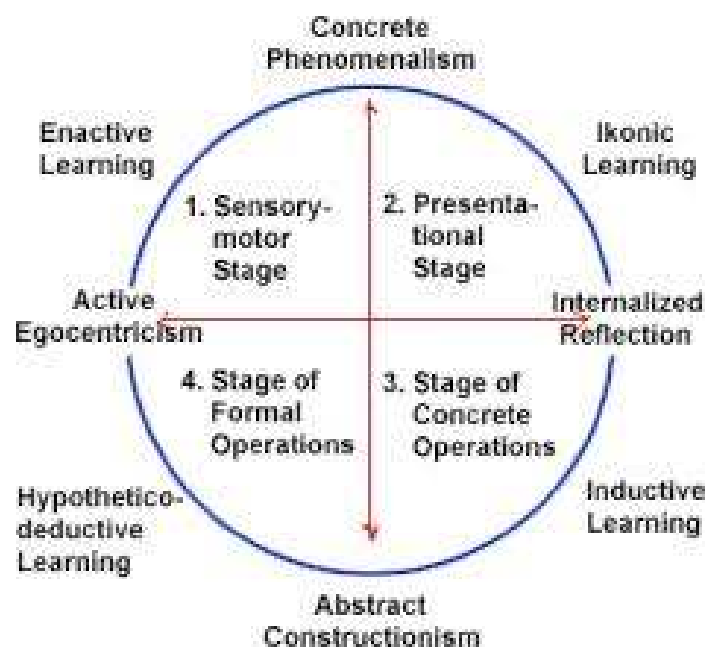

Kognitivně orientované teorie osobnosti:

- Základ v kognitivní psychologii (Bruner, Piaget, Vygotsky).
- Rozvoj kognitivních procesů (školní selhávání) – zaměřeno na učení.
- = Vytváření základních poznávacích dovedností a zvyšování efektivity poznávání a učení.

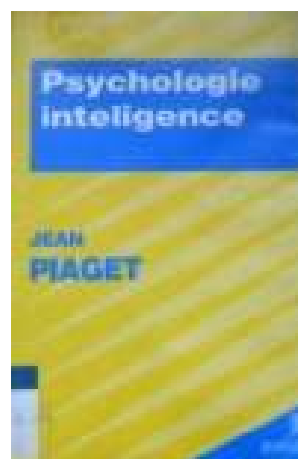
Jean William Fritz Piaget (1896 – 1980)

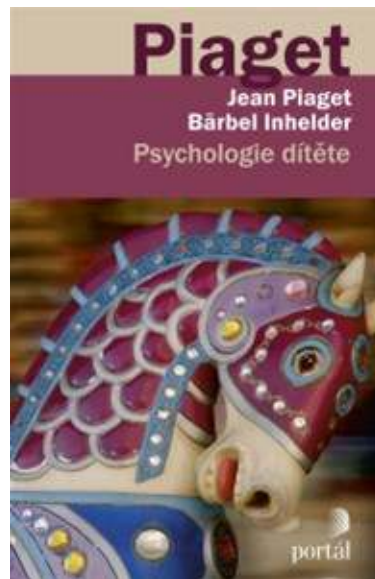
- švýcarský biolog a psycholog
- vycházel z pozorování vlastních dětí (měl 3)
- strukturalistický přístup ke kognitivnímu vývoji
- kognitivní schémata
- proces diferenciacce probíhá cestou asimilace (použití vytvořeného schématu na nový objekt) a akomodace

Piagetova teorie kognitivního vývoje

- **Senzomotorické stádium (0 – 2 r.)**
 - Stálost objektu
- **Předoperační stádium (2 – 7 r.)**
 - Osvojování jazyka
- **Stádium konkrétních operací (7 – 12 r.)**
 - Konzervace množství a počtu, Decentrace myšlení, Reverzibilita a kompenzace
- **Stádium formálních operací (od 12 r.)**
 - Abstraktní myšlení a logické uvažování

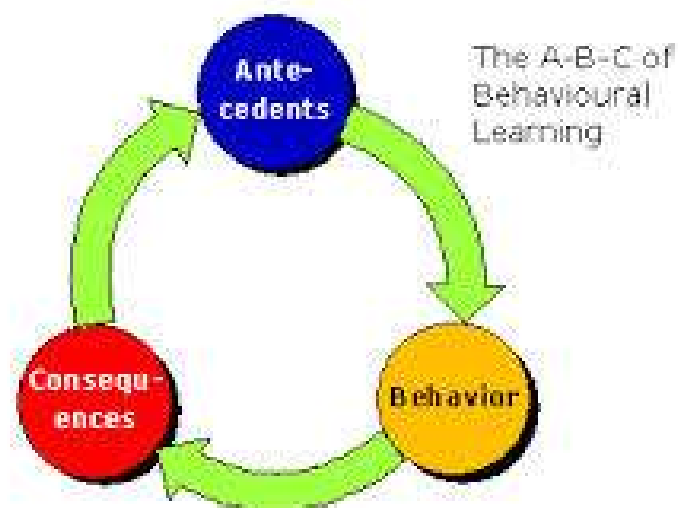

Tab. 1 Psychosociální vývoj člověka do narození na práh dospělosti

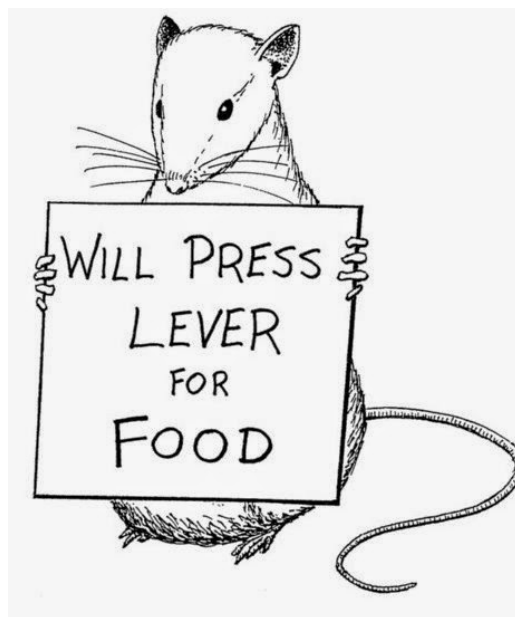
Věk	Vývojová teorie			Oblast dovedností	
	Freud	Erikson	Piaget	Řečová	Motorická
narození - 18 m.	orální	primární důvěra vs. nedůvěra	senzorimotorické	pohyby těla, pláč, pojmenování, ukazování	reflexní sed, dotyk, uchopování, chůze
18 m.-3 r.	anální	autonomie vs. stud, pochybnost	symbolické (preoperativní)	věty, „telegrafický žargon“	šplhání, běh
3-6 r.	oidipovské	iniciativa vs. vina	intuitivní (preoperativní)	spojky a předložky, snadné dorozumění	zlepšení koordinace, tříkolka, skoky
6-11 r.	latence	přítel vs. podřízenost	konkrétní operativní	podřadné věty, čtení a psaní, řečové úvahy	narůstající dovednosti, sporty, rekreační kooperativní hry
12-17 r.	adolescence (genitální)	identita vs. zmatení rolí	formální operativní	abstraktní úvahy, abstraktní manipulace	tříbení dovedností

Behavioristicky orientované teorie:

- Redukují osobnost člověka na pozorovatelné chování.
- Člověk ve vývoji determinován sociálním prostředím a učením.

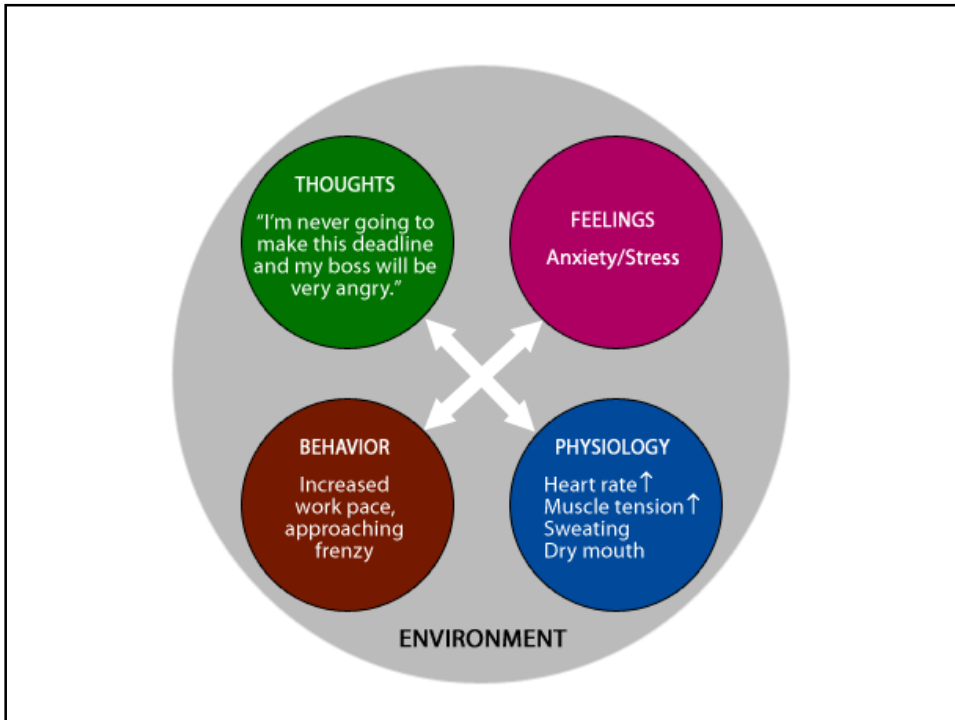

BS/202004/01

Kognitivně behaviorálně orientované teorie:

- Osobnost vidí jako výsledek kognitivních procesů a učení.
- Základem teorie učení a kognitivní psychologie.

Humanisticky orientované teorie osobnosti:

- Psychologie zaměřená na klienta (Carl Rogers).
- Základní přístup je optimistický – člověk má vrozený potenciál se rozvíjet.
- Důraz kladen na přítomnost a individualitu.
- Cílem je dosažení souladu mezi reálným a ideálním Já a uvolnění potenciálu k rozvoji.
- Termíny: empatie, nedirektivní vedení, chápací pozornost, vřelé přijetí klienta, kongruence.

Humanistic Perspective

By the 1960s, psychologists became discontent with Freud's negativity and the mechanistic psychology of the behaviorists.

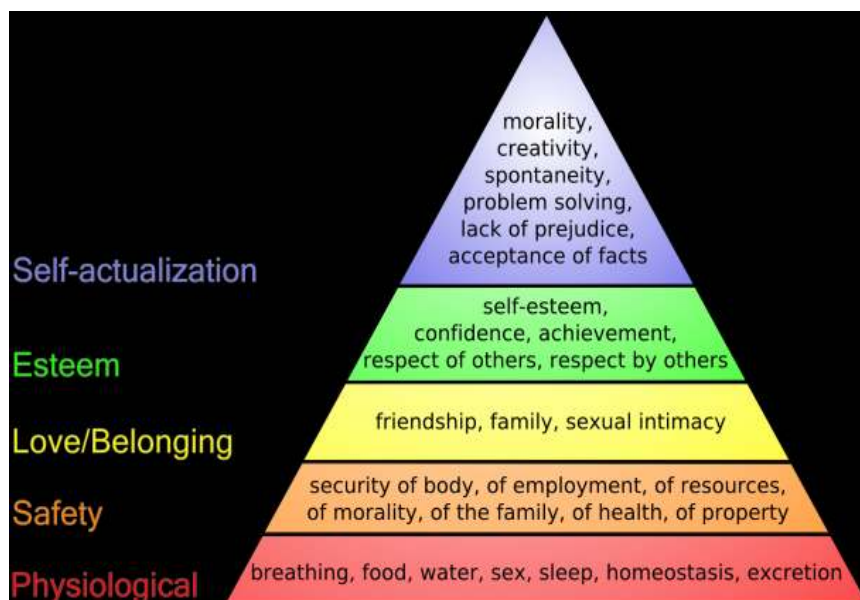
Abraham Maslow
(1908-1970)

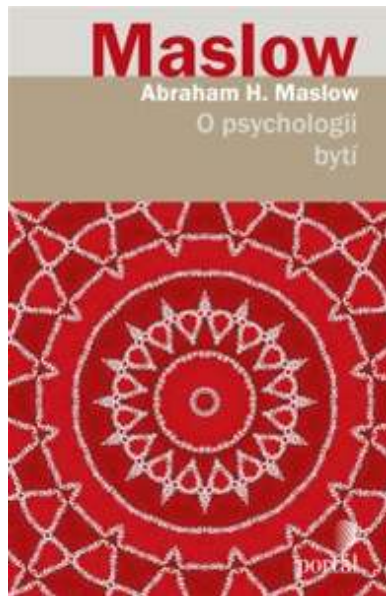

Carl Rogers
(1902-1987)

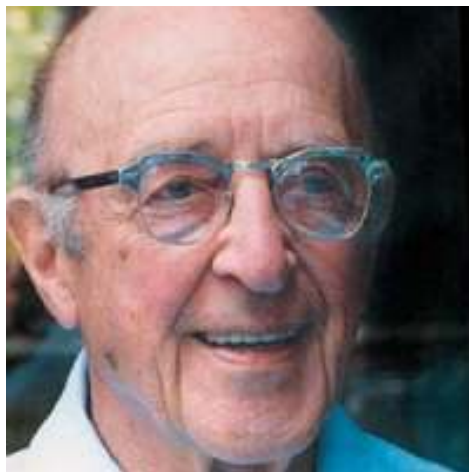
Abraham Harold Maslow

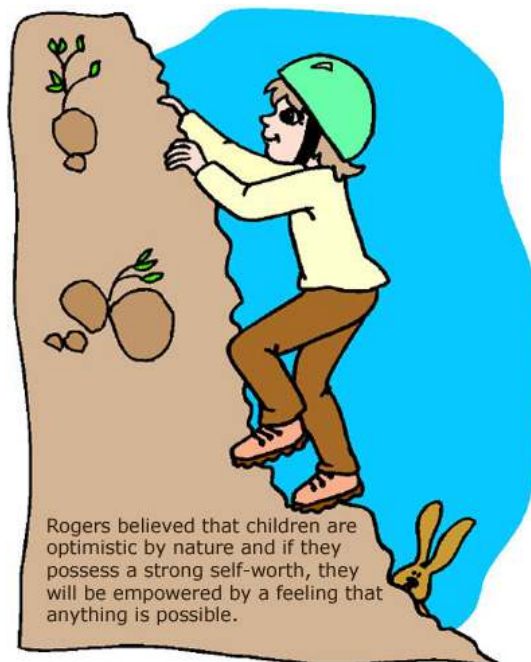
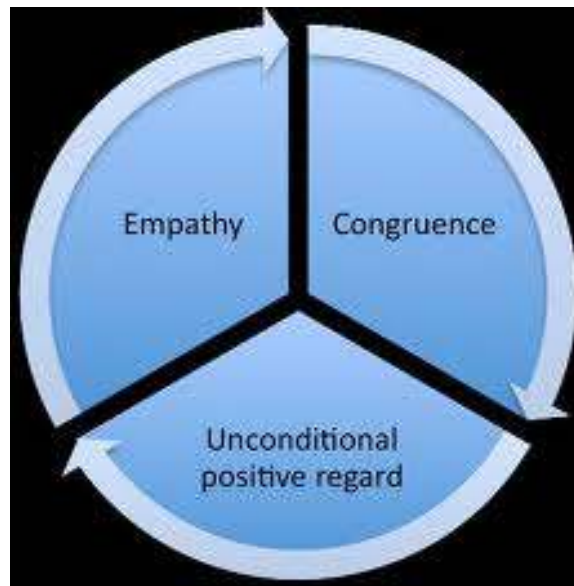
(1908 – 1970)

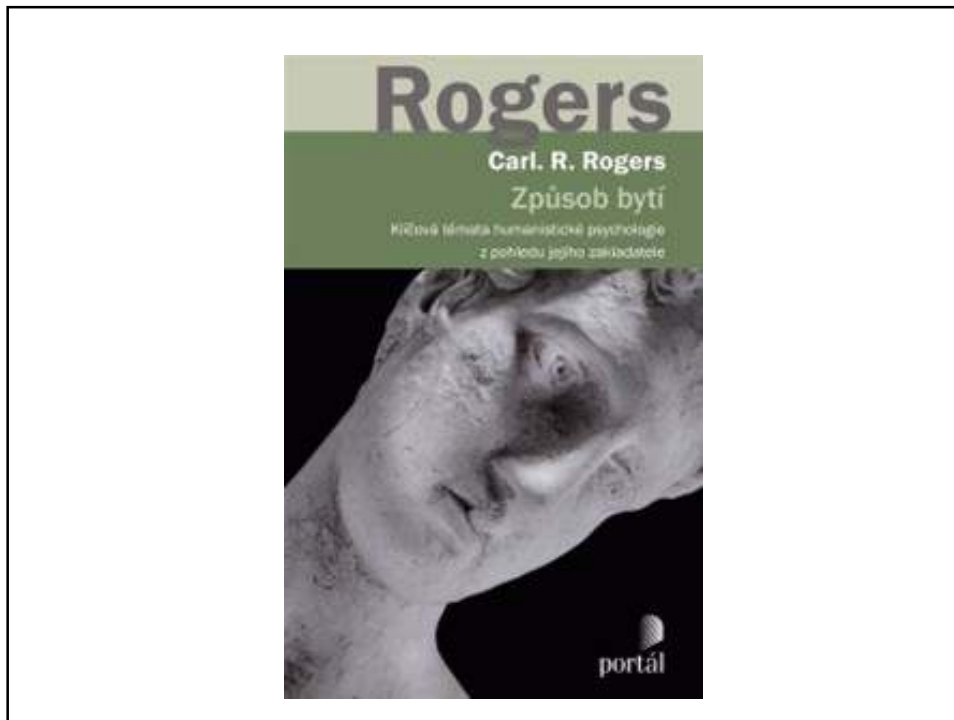

Carl Ransom Rogers
(1902 – 1987)

U každé psychodiagnostické metody je nutné si uvědomit:

- z jaké teorie osobnosti vychází
- jaký rozměr osobnosti popisuje
- kdy je možné ji použít (omezení věkem, problematikou atd.)
- v jakém rámci lze interpretovat výsledky (čistě individuálně nebo umožňují srovnání?)